

Επιστροφή στις στέρνες (Γεωργίας Ζαβιτσάνου)

Categories : [ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ](#)

Date : 21 Αυγούστου, 2008

Η απόλυτη λύση για τα άλυτα νησιά μας

Κρυμμένοι θησαυροί -αυτό είναι οι στέρνες. Χτισμένες στα υπόγεια των σπιτιών, μισοθαμμένες στα χωράφια ή αθέατες από τον επισκέπτη στα άγονα βουνά. Υδαταποθήκες κατά το επιστημονικότερο, γλιστέρνες κατά το λαϊκότερο. Όπως και να το πούμε, η αποθήκευση νερού τις υγρές περιόδους και η χρησιμοποίησή του τις ξηρές είναι ένα διαχρονικό όπλο στη μάχη για την επιβίωση.

Σήμερα η λειψυδρία, η υφαλμύριση των υπογείων υδάτων και η ερημοποίηση, που δοκιμάζουν ήδη περιοχές της χώρας, επαναφέρουν το θέμα στο προσκήνιο. Η ελληνική πολιτεία, όμως, μοιάζει αδιάφορη. Με τις κλιματικές αλλαγές προ των πυλών και την Ε.Ε. να χρηματοδοτεί έργα διαχείρισης υδάτων, εμείς συνεχίζουμε τις εξαγγελίες. Μόνο που οι εξαγγελίες δεν συνιστούν περιβαλλοντική πολιτική. Μια διάταξη για την υποχρεωτική κατασκευή στέρνας στα νεοδόμητα χτίσματα στις άλυτες περιοχές και η επαναφορά του θεσμού των δημόσιων υδατοδεξαμενών για το πότισμα των χωραφιών, θα ήταν ένα σοβαρό βήμα στη σωστή κατεύθυνση.

Το ΟΙΚΟ γύρισε τα νησιά, μίλησε με αγρότες, εργολάβους και καθηγητές υδρολογίας και σας μεταφέρει τα μυστικά της στέρνας.

Μεγάλη σημασία η θέση!

Οι στέρνες είναι αποθήκες νερού που έφτιαχναν στα υπόγεια ή τις ταράτσες των σπιτιών και στα χωράφια. Είναι συνήθως κλειστές για να μην εξατμίζεται το νερό το καλοκαίρι και να μη λερώνονται από τα πουλιά, τα φύλλα και ό,τι φέρνει ο άνεμος.

Για να τις γεμίσουν τοποθετούσαν υδρορροές στις ταράτσες και τις στέγες για να μαζεύουν τα νερά της βροχής. Στις δεξαμενές που έφτιαχναν στα χωράφια «μεγάλη σημασία είχε η θέση», μας είπε ο Γιώργος Γκριέλας, 78 χρόνων, μάστορας που έχει χτίσει περίπου δεκαπέντε πέτρινες στέρνες στην Κύθνο. «Για να τις φτιάξουμε διαλέγαμε εδάφη κατηφορικά, δημιουργούσαμε αυλάκια και οδηγούσαμε το νερό των ψηλότερων αναβαθμίδων στη στέρνα και από εκεί, πάλι εκμεταλλευόμενοι την κατωφέρεια, το στέλναμε στο παρακάτω χωράφι για πότισμα. Ακολουθούσαμε τη φυσική ροή», τονίζει ο κυρ Γιώργος και αν παρατηρήσετε στις υπαίθριες στέρνες που υπάρχουν στο νησί θα το δείτε. Αλλωστε στην Κύθνο δεν υπάρχουν πολλές οικιακές στέρνες γιατί έχουν πολλές δημόσιες. «Μόνο οι πλούσιοι είχαν στέρνα στο σπίτι», μας ενημερώνει ο κ. Γιώργος - η στέρνα ήταν θέμα κοινωνικού στάτους στην Κύθνο και το πιο σοβαρό μέρος της προίκας στη Μάνη. Σε μια περιοχή τόσο άνυδρη το νερό ήταν η μόνη εγγύηση για τη μακροήμερευση των νεονύμφων. Γι' αυτό, στα χωριά του Ταυγέτου υπήρχε και ο περίφημος Υδρονόμος, κάποιος που είχε αναλάβει να προσέχει τις δημόσιες στέρνες, να τις κρατάει καθαρές και να ενημερώνει τους συγχωριανούς πότε θα περάσει το νερό από το χωράφι τους. '

Τώρα τις κάνουν δωμάτια...

Σήμερα, όσοι τις φτιάχνουν είναι γιατί δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς. «Τα περισσότερα νεόδμητα κτίρια που βρίσκονται εκτός οικισμού φτιάχνουν στέρνες γιατί εκεί δεν υπάρχει δίκτυο», λέει ο Γιάννης Βλαστάρης, εργολάβος οικοδομών από την Κύθνο που κατασκευάζει και σήμερα στέρνες. «Αν όμως ήταν υποχρεωτικό να φτιάχνουμε στέρνες σε όλα τα σπίτια που χτίζαμε, τότε στο νησί θα λύνονταν τα προβλήματα τους μήνες αιχμής. Οι ντόπιοι θα χρησιμοποιούσαν το νερό από τις στέρνες τους, το δίκτυο θα εξυπηρετούσε την επιπλέον ζήτηση και δεν θα είχαμε διακοπές στην υδροδότηση».

Ομως, οι στέρνες στους οικισμούς είναι πια λίγες, ενώ η ύπαρξη δικτύου έχει

οδηγήσει πολλούς στις Κυκλάδες και σε άλλα μέρη να τις μετατρέψουν σε δωμάτια, τουαλέτες και λοιπούς βοηθητικούς χώρους.

«Οι Έλληνες δεν έχουμε πια την υδατική κουλτούρα των παλαιότερων ούτε λαμβάνουμε την εκπαίδευση που θα επέτρεπε να κάνουμε λελογισμένη χρήση νερού -αντίθετα σε μια τόσο σπάταλη κοινωνία το ξοδεύουμε αλόγιστα», σχολιάζει ο Γιάννης Μυλόπουλος, καθηγητής στον τομέα Υδραυλικής & Τεχνικής Περιβάλλοντος του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ. «Επίσης έχουμε εκχωρήσει το δικαίωμα διαχείρισης σε εκπροσώπους και οργανισμούς και δεν θεωρούμε ότι είναι δική μας ευθύνη η εξοικονόμηση». Και η ευθύνη της πολιτείας; «Τεράστια φυσικά, αφού δεν υπάρχει καμία πολιτική νερού. Ζούμε σε μια χώρα που βρίσκεται στα όρια της ξηροθερμικής ζώνης και η οικονομία της στηρίζεται στον τουρισμό και τη γεωργία, σε δραστηριότητες που απαιτούν πολύ νερό, οπότε η μακρόχρονη απουσία πολιτικής νερού είναι συνώνυμο της αυτοκαταστροφής».

Η κατασκευή τους

Πώς φτιάχνονται, όμως, αυτά τα μικρά θαύματα; Παλιά χρησιμοποιούσαν πέτρα και τσιμεντοκονίαμα για να στεγανοποιούνται τα εσωτερικά τοιχώματα, ενώ τώρα όλες γίνονται από τσιμέντο και είναι μάλλον μεγαλύτερες σε μέγεθος από τις παλιές. «Το μέγεθος είναι πάντα συνάρτηση του διαθέσιμου χώρου, αλλά σήμερα φτιάχνουμε στέρνες για πενήντα ή εξήντα κυβικά νερό», λέει ο Γιάννης Βλαστάρης. «Παλιά δεν υπήρχε λόγος να φτιάξουμε μεγάλες στέρνες γιατί υπήρχε πολύ νερό, αφού έβρεχε συχνά. Οι περισσότερες χωρούσαν περίπου 25 κυβικά νερό. Αλλωστε, ούτε στα σπίτια χαλούσαν τόσο νερό στις καθημερινές ανάγκες».

Μικρές είναι και οι πελεκητές στέρνες, αυτές που έσκαβαν με το σφυρί και το καλέμι σε βραχώδεις περιοχές που είχαν την ιδιότητα να μην απορροφούν το νερό. Στον Προφήτη Ηλία στην Κύθνο έχει μια τέτοια που αν σκύψεις μέσα διακρίνεις το ωοειδές σχήμα που της έχουν δώσει.

Οι περίφημες σουβάλες στην Αίγινα (από όπου πήρε το όνομά της και η περιοχή του νησιού) είναι και αυτές πελεκητές, αλλά είναι μεγάλες στέρνες που μπορεί και να χωρούν 800 κυβικά μέτρα νερό. Και εκεί το καθάρισμα και η συντήρηση ανήκαν στην τοπική κοινωνία. «Τώρα δεν υπάρχουν πια πολλοί βοσκοί στα βουνά οπότε και δεν είναι εύκολο να τις καθαρίσουμε και να τις συντηρήσουμε», λέει ο Σώζος Βατικιώτης, κτηνοτρόφος από το Σφεντούρι Αίγινας. Έτσι ρημάζουν και υποχωρούν σιγά σιγά. «Η αρχαιολογία τα θεωρεί παλιά υδραγωγεία και λέει ότι θα τα συντηρήσει αλλά μόνο λέει, δεν κάνει τίποτα».

ΤΑ ΧΕΛΙΑ ΩΣ ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΑΣ !

Στα περισσότερα μέρη της Ελλάδας ασβέστωνα τις στέρνες μια φορά το χρόνο ώστε να διατηρούν το pH του νερού σε ικανοποιητικά επίπεδα και να εξασφαλίζουν καλύτερη ποιότητα. Το ασβέστωμα όμως δεν ήταν πανάκεια. Στην Κύθνο δεν το έκαναν γιατί έβαζαν άμμο θαλάσσης στο τσιμεντοκονίαμα του τοίχου οπότε δεν κράταγε τον ασβέστη. Για να τις καθαρίζουν έμπαιναν μέσα δεμένοι με σχοινιά και έτριβαν τα τοιχώματα με βούρτσες και μάζευαν όλα τα φερτά υλικά. Αυτό γινόταν μια φορά στα τέσσερα ή περισσότερα χρόνια που άδειαζαν οι στέρνες - μια πρακτική που εφάρμοζαν παντού στην Ελλάδα.

Στην Αίγινα πάλι, στις σουβάλες, τις μεγάλες ανοιχτές στέρνες που έχουν στα βουνά, έβαζαν ασβέστη σε πάνινο κομπόδεμα και το έριχναν μέσα στο νερό, αλλά κοντά στην επιφάνεια, ώστε να διαλύεται σίγα σιγά με την κίνηση των επιφανειακών υδάτων. Παντού όμως έριχναν χέλια «για να τρώνε τα νερομάμουνα», όπως λέει ο μπαρμπα-Κώστας από την Κύθνο, αλλά και για να μην πιάνουν βρύα τα τοιχώματα της στέρνας - κάτι που κατάφερναν τα χέλια άθελά τους, αναδεύοντας τα νερά με την κίνηση του σώματός τους. Επίσης, τα χέλια ήταν και δείκτες καθαρότητας: αν υπήρχε το παραμικρό πρόβλημα με το νερό, αυτά πέθαιναν.

Φωτογραφίες: ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΒΟΣ, ΑΡΗΣ ΠΑΥΛΟΥ

(Πηγή: "ΟΙΚΟ" Αύγουστος 2008)